

TÜRK ESKİÇAĞ BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

HABERLER

Ocak 2016 / Sayı: 41

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Haberler
Sayı: 41 (Ocak 2016)

ISSN 1308-2078

Editörler
Meltem Doğan-Alparslan
Aşkim Özdizbay

Sayfa Düzenlemesi
Zero Prodüksiyon Ltd.

Yazılar kaynak gösterilmek şartıyla kullanılabilir.

Ocak ve Mayıs aylarında yayımlanır.

Enstitü Üyelerine ücretsiz verilir.

TÜRK ESKİÇAĞ BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Uluslararası Akademiler Birliği Muhabir Üyesi
Corresponding Member of the International Union of Academies

Baskı
Oksijen Basım ve Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
100. Yıl Mah. Matbaacılar Sit. 2. Cad. No: 202/A Bağcılar-İSTANBUL
Tel: +90 (212) 325 71 25 Fax: +90 (212) 325 61 99
Sertifika No: 29487

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü
İstiklâl Cad. Merkez Han, No: 181 Kat: 2
34435 Beyoğlu-İSTANBUL
Tel: 0090-212-292 09 63

E-mail:
haberler@turkinst.org
mdoganalparslan@gmail.com
aozdizbay@hotmail.com

www.turkinst.org

İÇİNDEKİLER

Editörden	1
Başyazılar	
Kürşat Demirci, Eski Mezopotamya'da Kozmolojiyle İlgili İnançlar	2
Kemalettin Köroğlu, Anadolu'daki Yeni Assur Dönemi Stelleri ve Kaya Kabartmaları: İlk Sonuçlar	8
Kitap Tanıtımları	
Gates, C., <i>Antik Kentler Antik Yakınoğu, Mısır, Yunan ve Roma'da Kentsel Yaşamın Arkeolojisi</i> , çev. Barış Cezar, İstanbul, 2015 (Dağlı Dinçer, İ.)	13
Pirson F. – Scholl A. (Eds.), <i>Anadolu'da Hellenistik Bir Başkent Pergamon – A Hellenistic Capital in Anatolia Pergamon</i> , İstanbul, 2014 (Köseođlu, N.)	14
Yavuz, M. F., <i>Byzantion: Byzas'tan Constantinus'a Antik İstanbul Antik Edebi Kaynaklar</i> , İstanbul, 2014 (Lortođlu, N.)	16
Arkeoloji Dünyasından	
Van Bölgesi'ndeki Eski Çömlekçilik Gelenekleri Işığında Kırmızı Astarlı Parlak Urartu Çanak Çömleğinin Üretim Sürecinin Araştırılması ve Yeniden Üretim Denemeleri – 2014-2015 Yılı Çalışmaları (Batmaz, A.)	17
Pisidia'da Yeni Bir Keşif: Altıkapılı Bizans Kaya Kilisesi (Metin, H. – S. Soslu)	18
Hocalarımızın Hocası Ord. Prof. Dr. Arif Müfid MANSEL'i Anma Toplantısı Düzenlendi (Tulunay, E. T.)	20
The Discovery of an Anatolian Empire / Bir Anadolu İmparatorluğunun Keşfi Sempozyumu (Oral, M. – T. Pelvanođlu)	21
Kazı - Araştırma	
Adramytteion (Ören) 2015 Çalışmaları'nın Ardından (Özgen, H. M.)	22
Erzurum-Erzincan İlleri ve İlçeleri Yüzey Araştırması – 2015 (Günaşdı, Y.)	25
İzmir - Bayraklı Höyük'te Prehistorik Çalışmalar – 2015 (Erdem, A.Ü.)	27
Karadeniz Eređli Müzesi (Herakleia Pontike ve Tios/Tieion) Epigrafik Araştırmaları 2015 (Öztürk, B.)	28
Kuzeybatı İnan'da Tarihi ve Arkeolojik Araştırmalar (Özgül, O.)	31
Nif (Olympos) Dağı Kazısı – 2015 (Tulunay, E.T.)	33
Nikaia (Bithynia) Egemenlik Alanı Epigrafik-Tarihi Coğrafi Yüzey Araştırması Çalışmaları 2015 (Öztürk, H.S. – E. Demirhan – A. Gündüz – H. Nikolayadis)	37
Olba Kazıları – 2015 (Erten, E. – M. Özyıldırım – T. Akçay)	39
Panormos (Πάνορμος) Antik Kenti Nekropolisi Çalışmaları – 2012-2014 (Slawisch, A.)	42
Termessos Yüzey Araştırması – 2015 (Öztürk, A.)	43
Van/Çavuştepe Kalesi Kazı ve Onarım Çalışmaları – 2015 (Çavuşoğlu, R. – B. Gökce – K. Işık)	46
Enstitüden	
Enstitü Kütüphanesinden Haberler	48
2016 Yılı Prof. Dr. Ali Dinçol Burs İlanı	49
Ali Dinçol Bursu Çalışma Raporları: Kuzeybatı Anadolu'da Paleolitik Araştırmalar (Dinçer, B.)	50
Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yıllık Konferansları 2015 - 2016	54
Colloquium Anatolicum Yayın İlkeleri	55
Yeni Yayınlarımız	56

TEBE Prof. Dr. Ali Dinçol Bursu

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü, Prof. Dr. Ali Dinçol'un anısına Prehistorya, Önasya Arkeolojisi, Hititoloji, Klasik Arkeoloji, Eskiçağ Tarihi, Bizans Sanatı ve Klasik Filoloji alanlarında araştırma yapan yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin başarılı bulunan projelerine 2014 yılından itibaren burs vermeye başlamıştır. Bu çerçevede 2014 yılında Berkay Dinçer'in **Kuzeybatı Anadolu'da Paleolitik Araştırmalar** konulu projesi desteklenmiştir.

Dergimizin bu sayısından itibaren bir bölümü Ali Dinçol bursu ile desteklenen projelerin çalışma raporlarına ayırdık. Bir sonraki sayımızda da 2015 yılında desteklenmesine karar verilen Bartu Dinç'in **Kızılırmak Kavsinde Erken Tunç Çağı Madenciliği ve Metal İşçiliği** konulu çalışmasına ilişkin rapora yer verilecektir.

Kuzeybatı Anadolu'da Paleolitik Araştırmalar

Berkay Dinçer

İlk insanların dünyaya, daha da özelinde Avrupa'ya yayılımlarıyla ilgili yayınların pek çoğunda Anadolu ve Trakya, Afrika kökenli insan türlerinin hareketleri için doğu-batı yönlü bir rota olarak tarif edilir; bu genel kabul pek çok yayındaki haritada Anadolu'dan batıya doğru giden oklarla şematize edilir. Benzer şekilde, az sayıda olmasına karşın bölgede Alt Paleolitik Çağ'a ait arkeolojik buluntular da, ilk insanların Avrupa'ya bu yolu kullanarak ulaşmış olduğuyla ilgili kanıtlar olarak yorumlanır. Eğer bu varsayımlar Paleolitik Çağ'daki insan hareketleriyle ilgili durumu gerçekten yansıtıyorsa, arkeolojik kaydının bulunması için Kuzeybatı Anadolu ve Trakya kritik bir öneme sahiptir.

Paleolitik dönemler boyunca insanların pek çok kez Afrika'dan çıkarak Eski Dünya'ya yayıldığı, genel olarak kabul edilmektedir. Bu hareketlerin hangisinde Anadolu yarımadasının batıya doğru kullanılmış bir rota olduğu hakkında ise şu anda çok az şey bilinmektedir. Anadolu ve Trakya'da Paleolitik dönemlerle ilgili araştırmaların azlığı, coğrafyanın büyüklüğüne oranla bilinen çok az sayıda buluntu yeri olması ve dahası bunların sadece çok azının mutlak tarihleme yöntemleriyle tarihlendirilmiş olması ile birlikte değerlendirildiğinde, Kuzeybatı Anadolu'nun ilk insan hareketlerinde nasıl bir rol oynamış olduğu hakkında yorum yapmak zorlaşmaktadır.

Benzer şekilde, bu bölge Avrupa'nın güneydoğusu ile Asya'nın güneybatısının birbirine bağlandığı bir alan olması sayesinde sadece ilk insan hareketlerinin anlaşılması açısından değil, bütün dönemler için de doğu-batı ilişkilerinin anlaşılması için önemli bir bölgedir. Örneğin, Orta Paleolitik sonlarında Yakındoğu'da ve Balkanlar'da birbirlerinden farklı taş alet yapım gelenekleri mevcuttur. Ancak bunların arasında yer alan Kuzeybatı Anadolu'da neler olduğu tam olarak bilinmemektedir. Bu bölgede yapılan araştırmalar bu farklı geleneklerin coğrafi sınırlarının anlaşılması için de önemlidir.

Pleistosen boyunca buzul dönemleri ve tektonik hareketler, Marmara, Karadeniz ve Ege Denizlerinin seviyelerinde önemli değişikliklere neden olmuştur. Deniz seviyelerinin düşmesiyle Pleistosen boyunca zaman zaman Marmara ve Karadeniz birer göle dönüşmüş, Ege Denizi'nin özellikle kuzey kıyı şeridi bugünkünden çok daha güneye inmiş ve Ege adalarının doğuda bulunan bir kısmı Anadolu yarımadasına bağlanmıştır (ayrıntılı bilgi için bkz: Tourloukis 2010). Dolayısıyla, deniz seviyesinin düşük olduğu dönemlerde Kuzeybatı Anadolu ile Trakya'nın karasal kesimleri çok daha büyük bir alan kaplamıştır ve bugün İstanbul ve Çanakkale boğazlarıyla birbirinden denizle ayrılmış olan bu iki bölge Pleistosen'deki soğuk dönemlerde birbirinden ayrı değildir. Ayrıca, deniz seviyelerindeki değişimler, akarsu yataklarının kazılması ve alüvyonla dolması gibi sonuçlarıyla coğrafyayı önemli ölçüde şekillendirerek Paleolitik dönemlerden kalan izlerin bir kısmının yok olmasına da neden olmuştur. Dolayısıyla, bugün bölgenin büyük kısmı, yüzey araştırması gibi geleneksel arkeolojik arazi yöntemleriyle araştırılmaya elverişli durumda değildir.

Yine de, eğer bu bölge daha önceden anıldığı gibi Paleolitik'te insan hareketlerinin güzergâhında önemli bir role sahip olmuş ise bunlarla ilgili kanıtların en azından bir kısmının korunmuş olması gerektiği ve yüzey araştırmalarıyla bulunabileceğinden yola çıkılabilir. İstanbul Üniversitesi'nde sürdürdüğüm doktora çalışmamın temel konusu sadece Alt Paleolitik Dönem'deki insan hareketlerinin anlaşılmasına yönelik olsa da, bölgede gerçekleştirilen çalışmalar özellikle Orta Paleolitik Dönem'le ilgili çok sayıda buluntu yeri de ortaya çıkarmıştır. Bu yazıda esasen, bölgede gerçekleştirilen Paleolitik araştırmaların ilk sonuçlarına değinilecektir. Bursa ve Tekirdağ'daki araştırma Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın doktora tez çalışması amacıyla verilmiş olan izni ile gerçekleştirildiği ve bu izinle yapılan araştırmanın yayınlanmasına henüz izin verilmediği için bu iki ilde 2013 yılından sonraki araştırmaların sonuçları bu yazıya dâhil edilemeyecektir.

Bulgular

Bölgede özellikle İstanbul (Runnels ve Özdoğan 2001), Çanakkale, Balıkesir (Özdoğan 1989; 1990; 1991) ve Kütahya (Efe 1990; 1991) illerinde Paleolitik dönemlere ait buluntu yerleri yüzey araştırmalarıyla tespit edilmiştir (eski yayımların özeti için bkz. Dinçer 2014a; 2014b). Bölgede gerçekleştirilmiş tek Paleolitik kazı ise İstanbul'daki Yarımburgaz Mağarası'dır (Howell et al 2010). Marmara Bölgesi'ndeki illerle Kütahya ve Eskişehir illerinde bugüne dek gerçekleştirilmiş çalışmalarda Paleolitik dönemlere ait toplamda 37 buluntu yeri tespit edilmiştir (www.tayproject.org). Genel olarak bakıldığında, İstanbul'dakiler hariç, bu buluntu yerleri hakkında ayrıntılı bilgilerin henüz yayınlanmamış olduğu rahatlıkla söylenebilir. Son yıllarda bölgede Paleolitik araştırmalar da artmıştır. Özellikle Sakarya ilinde gerçekleştirilen çalışmalarda çok sayıda yeni buluntu yeri tespit edilmiştir (Kartal et al. 2015).

Mustafa Şahin (Uludağ Üniversitesi) başkanlığında Bursa'da gerçekleştirilmiş olan araştırmada dokuz adet buluntu yeri tespit edilmişti (Dinçer 2010; 2014b). Son yapılan araştırmalar bu rakamın çok daha fazla olduğunu ve özellikle Paleolitik dönemlere yönelik araştırmalar gerçekleştirilirse burada daha fazla sayıda buluntu yeriyle karşılaşılabilceğini göstermiştir. Bursa'daki Paleolitik buluntu yerlerinin büyük çoğunluğu taş alet yapımında kullanılan hammadde kaynaklarıyla ilişkilidir. Bunlar Bursa'nın kuzeyinde eski akarsu yataklarıyla (ikincil hammadde), güneyinde ise birincil çakmaktaşı kaynaklarının gözlemlenebildiği aşınmaya dirençli yüksek düzlüklerde dir. Diğer buluntu yeri türleri ise taş hammadde kaynaklarıyla ilişkisiz dağınık buluntu yerleri ve mağaralardır. Özellikle mağara ve açık hava buluntu yerlerinde teknolojik ve kronolojik farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir. Mağaralarda, özellikle Balkan tipi iki yüzeyli yaprak biçimli uçların varlığı söz konusudur. Açık hava buluntu yerleri ise genellikle taş alet yapımının gerçekleştirilmiş olduğu yerlerdir ve buralarda olasılıkla Orta Paleolitik'in daha eski dönemlerine ait buluntular mevcuttur. Her durumda Orta Paleolitik'in tanımlayıcı teknolojisi olan Levallois çekirdekler az sayıdadır. Doğrudan Alt Paleolitik'le ilişkilendirilebilecek sadece bir adet buluntu yeri (Belen Tepe) mevcuttur. Burada oldukça "atipik" sayılabilecek birkaç iki yüzeyli alet ve Levallois çekirdekler tespit edilmiştir.

Kütahya'daki Paleolitik araştırmalar iki ayrı alanda sürdürülmektedir. Bunlardan biri Elif Özer (Pamukkale Üniversitesi) başkanlığında yürütülmekte olan Aizanoi kazıları kapsamındaki araştırmalardır. Burada özellikle eski akarsu yataklarıyla ilişkili ikinci taş hammadde kaynakları bulunmaktadır (Dinçer et

al. 2014). Burada 2013 ve 2014 yıllarında gerçekleştirilen çalışmalarda antik kentin alanı içinde toplam 24 Paleolitik buluntu yeri tespit edilmiştir. Bunların büyük çoğunluğu Orta Paleolitik'e aittir. Orta Paleolitik buluntu yerlerinde (mevcut ikincil hammaddenin niteliğiyle ilişkili şekilde) satırların da olduğu, az sayıda Levallois çekirdekle tanımlanan buluntu toplulukları mevcuttur. Buluntu yerlerinden yalnızca iki tanesi Alt Paleolitik'e aittir. Bunlardan biri (Karabulut), hem birincil hammaddenin varlığı hem de buluntuların niteliği açısından Bursa'daki Belen Tepe ile oldukça benzerdir. Tek fark burada iki yüzeyli aletlerin olmamasıdır. Bir diğer Alt Paleolitik buluntu yerinde ise tekil olarak bir tane oldukça aşınmış bir iki yüzeyli alet bulunmuştur. Bu durum, jeolojik olarak aşınmaya dirençli olmayan yapılarıdaki alanlarda Alt Paleolitik buluntuların doğal süreçler etkisiyle ne ölçüde tahrip olmuş olabileceğinin de bir göstergesidir.

Kütahya'daki bir başka araştırma alanı da Kütahya Arkeoloji Müzesi Müdürlüğü tarafından yürütülmekte olan kurtarma kazıları (Türktüzün – Ünan 2015) kapsamında yapımı sürmekte olan Kureyşler baraj gölü alanında gerçekleştirilen çalışmalardır. Burası Aizanoi'dan kuşuçu mu sadece 25km uzakta olmasına rağmen hem taş hammadde açısından hem de Orta Paleolitik buluntuların teknolojik durumundan dolayı tamamen farklıdır (Dinçer baskıda 1). Kureyşler çevresinde, kalitesi her zaman yüksek olmasa da, birincil taş hammadde yaygın ve büyük boyutlarda bulunmaktadır. Burada da Levallois teknik yaygınca kullanılmamıştır. Fakat bölgedeki diğer buluntu yerlerinden farklı olarak, uygulanmış olan Levallois teknikleri oldukça çeşitlidir. Toplamda 21 adet Paleolitik buluntu yeri tespit edilmiştir ve bunların hepsi Orta Paleolitik'e aittir. Çevrede hammaddenin bol olarak bulunması buluntu yerlerinden bir kısmında sadece anlık ihtiyaçlara çözüm olarak üretilmiş aletlerin bulunması sonucunu doğurmuş olmalıdır.

Eskişehir'de yer alan Kuzındık vadisindeki araştırmalar Kanlıtaş Höyük ve Civarı yüzey araştırması kapsamında Ali Umut Türkcan (Anadolu Üniversitesi) başkanlığında yürütülmüştür (Dinçer – Türkcan 2011).

Burada esasen ikincil hammaddeler daha yaygın olmakla birlikte birincil taş hammaddeler de bulunmaktadır. Burası hammadde dağılımı ve çeşitliliği açısından en zengin ve bir o kadar da karmaşık bir bölgedir. Buluntuların büyük çoğunluğu Orta Paleolitik'e aittir ve burada da Levallois tekniği yaygın olarak kullanılmamıştır. Alt Paleolitik'le ilgili buluntular az sayıda kıyıcı satır ve oldukça "atipik" iki yüzeyle aletlerle sınırlıdır.

Sonuçlar

Bölgede son birkaç yılda gerçekleştirilen Paleolitik araştırmalarda toplamda 119 adet buluntu yeri tespit edilmiştir. Türkiye'de yapılmış bütün yayınlar derlenerek oluşturulmuş Tay Projesi veritabanında 463 adet Paleolitik ve Epipaleolitik buluntu yeri mevcuttur. Bu, Kuzeybatı Anadolu ve Trakya'da gerçekleştirilmiş olan çalışmanın kapsamını rakamsal olarak göstermektedir. Ancak yeni araştırmalarla açığa çıkarılan söz konusu bu buluntu yerleriyle ilgili analiz çalışmaları devam etmektedir ve bunların ayrıntılı olarak yayınlanmaları için biraz daha zaman gerekmektedir. Yine de çoğunlukla arazi çalışmaları sırasında gerçekleştirilmiş gözlemlere dayanılarak bir takım sonuçlara ulaşılması mümkündür.

- 1- Bölgede Dmanisi (Gürcistan), Kozarnika (Bulgaristan) ve Dursunlu (Konya) gibi Avrasya'nın bir milyon yıl ve daha öncesine tarihlenen, çekirdek aletsiz yonga ağırlıklı buluntu topluluklarıyla henüz karşılaşmamıştır. Bu durum Avrasya'nın bu en eski teknolojik grubunun bölgede herhangi bir kanıtının bulunmadığı anlamına gelir. Eğer kabul edildiği gibi bu bölge ilk insan hareketlerinde doğu-batı yönlü bir rotanın üzerindeyse, bu kanıtların bulunmamış olmasının temel nedeni, bunların jeolojik süreçlerden dolayı korunmamış olması ya da daha yüksek olasılıkla Dursunlu örneğinde olmuş olduğu gibi (Güleç et al. 2009), bugünkü yüzeyin çok altında korunmuş olmalarıdır.
- 2- Bölgede satır ve kıyıcı satırlar gibi çekirdek aletlerin baskın olduğu Alt Paleolitik buluntu yerleri şimdiki bilgilere göre sadece Tekirdağ (Dinçer-Slimak 2007) ile sınırlıdır. Bölgede, Aizanoi, Kuzfındık, Bursa gibi ikincil taş hammaddenin mevcut olduğu pek çok yerde satırlar mevcuttur. Ancak buralarda satırların mevcudiyeti, çoğunlukla Orta Paleolitik Dönem'le ilişkilidir. Zira satırların çoğu teknolojik olarak Tekirdağ'dan bilinen örneklerden farklıdır ve bunlar tipik Orta Paleolitik buluntularla birlikte. Tekirdağ'da bu çekirdek aletler buluntu topluluklarının büyük çoğunluğunu oluştururken Marmara güneyinde bunlar her zaman Orta Paleolitik'e tarihlenebilecek diğer buluntuların oransal olarak daha fazla olduğu buluntu yerlerindedir. Tekirdağ'dan bilinen
- 3- Orta Anadolu (Slimak – Dinçer 2007; Kuhn *et al.* 2015) ve daha doğusunda mevcut olan tipik Acheul buluntuları Kuzeybatı Anadolu ve Trakya'da tespit edilmemiştir. Bölgede Acheul tipi buluntuların en batıdaki örnekleri Midilli adasında (Galanidou *et al.* baskıda); bu yazıda söz edilen araştırma alanına en yakın güneydeki örnekler ise Afyon'da (Taşkiran-Taşkiran 2011) bulunmaktadır, ancak Kuzeybatı Anadolu'da gerçekleştirilen çalışmalar bunlara benzer tipik buluntu topluluklarını açığa çıkaramamıştır. Aizanoi, Kuzfındık ve Dağlık Bursa'dan iki yüzeyle aletler mevcuttur ancak bunları Anadolu'nun diğer bölgelerinden bilinen gerçek Acheul buluntularıyla karşılaştırmak hem tekno-tipolojik olarak hem de bunların buluntu topluluklarında çok az sayıda olmalarından dolayı pek mümkün görünmemektedir.
- 4- Bölgede Orta Paleolitik buluntuların genel özelliği bunların çoğunda Levallois tekniğinin çok az oranlarda kullanılmış olmasıdır. Sözü edilen araştırmalarda toplamda 3698 adet Orta Paleolitik buluntu incelenmiştir. Bütün bunların içerisinde Levallois çekirdekler sadece 43 adettir. Levallois olmayan çekirdekler ise 424 adetle Levallois çekirdeklerden yaklaşık 10 kat daha fazla sayıdadır. Bu durum, aklı bu buluntu topluluklarının çoğunlukla Orta Paleolitik'in eski bir dönemine ait olduklarını getirmektedir. Kullanılan Levallois tekniklerinin çeşitliliğine bakıldığında ise, genel olarak tek bir tercihli yonganın çıkarılmış olduğu çekirdekler baskındır.
- 5- Orta Paleolitik ile ilgili olarak bölgede iki ayrı teknolojiden söz edilebilir. Bunlar birbirlerinden farklı dönemleri yansıtan teknolojilerdir. Bir yanda daha eski olan; Levallois tekniğinin az kullanıldığı, hammaddenin durumuna göre zaman zaman satır/kıyıcı satır gibi çekirdek aletler ve düzeltili yongalar içeren buluntu toplulukları bulunurken, diğer yanda, Orta Paleolitik'in son evrelerine tarihlenebilecek iki yüzeyle yaprak biçimli uçların olduğu buluntu toplulukları mevcuttur. Bu ikincisi, esasen bölgede Balkan Mousterien'i ile ilişkili görülmektedir. Bu tür buluntular Şahinkaya Mağarası'nda (Şahin *et al.* 2009), ve Sakarya yüzey araştırmasında (Kartal *et al.* 2015) bulunmuştur. Ayrıca bu türden yaprak biçimli uçlar Çanakkale ve Kocaeli'de de mevcuttur (bunlarla ilgili raporlar daha sonra yayınlanacaktır). Yine de bu tür "Balkan" buluntularının çok fazla sayıda olmadığı vurgulanması gerekir (tartışma için bkz: Karakoç 2015).
- 6- Çoğunlukla yoğun olarak yürünerek gerçekleştirilmiş araştırmanın yöntemlerine karşın bölgede Üst

Paleolitik'e tarihlenecek herhangi bir buluntuyla karşılaşmamıştır. Bu durum Anadolu'da yapılan çalışmalarla genel olarak uyumluluk göstermekteyken, Balkanlar'daki çalışmalarla bir karşıtlık oluşturmaktadır.

Tartışma

Kuzeybatı Anadolu'da özellikle son birkaç yıldır yoğun olarak sürdürülen araştırmaların sonuçlarını daha geniş bir bakış açısıyla değerlendirmek gerekirse, bölgenin Anadolu'nun genel Paleolitik manzarasından daha farklı bir manzara sunmakta olduğunu rahatlıkla belirtebiliriz. Alt Paleolitik buluntular genel olarak az sayıdadır. Mevcut olduklarında ise Trakya'daki satırlar hariç, bunlar genellikle oldukça "atipik" buluntulardır. Bu durum, Anadolu'nun bu bölgesinde özellikle Acheul türü buluntu topluluklarının olmayışını belirten teoriyle (Runnels 2003) uyumludur. Fakat aynı zamanda bu teorinin bölgede en azından bir milyon yıl kadar sürmüş olan Alt Paleolitik'in hangi dönemiyle ilgili olduğu henüz açıklanamamıştır.

Anadolu'nun Afrika'dan çıkan insanlar için bir rota olarak genellikle kabul edilmesine karşın, bu teoriyi doğrudan destekleyebilecek herhangi bir kanıt rastlanmamıştır (bu konuda daha geniş bir tartışma için bkz: Dinçer baskıda 2). Kanıtların olmaması bir ihtimâl yukarıda bahsedilen jeolojik durumlarla ilgili olabilir. Bu durumda, Anadolu'nun ilk insanların Eski Dünya'ya yayılımlarıyla ilgili olarak bir güzergâh olmaması da olmasıyla aynı oranda doğru bir teori haline gelebilir. Sonuçta her iki teorinin de elle tutulabilir güvenilir kanıtları şimdilik Kuzeybatı Anadolu ve Trakya'da mevcut değildir. Herhangi biri az sayıdaki mevcut kanıtı, Anadolu'nun Avrupa'nın ilk iskânıyla ilgili rolü hakkındaki "rota/rota değil" şeklinde özetlenebilecek teorileri desteklemek için rahatlıkla kullanabilir.

Hem kanıtların bulunamamasıyla hem de insan yayılımlarıyla ilgili ikinci önemli soru ise, bu bölgenin en eski iskânının ne kadar yoğun olup olmadığıyla ilgili olarak sorulabilir. Şu anda görünen, tam olarak hangi tarih aralığında olduğu bilinemese de, Alt Paleolitik Dönem'de, ya da en azından geniş anlamıyla "Alt Paleolitik teknolojileri kullanan" insanların bölgede olduğundan söz edebiliriz. Fakat teknolojik bakış açısıyla, yonga aletlerin görece yüksek oranı, zaman zaman Levallois teknolojisinin kullanımı gibi nitelikleriyle bu grupların Alt Paleolitik'in en eski dönemlerini temsil etmediği söylenebilir.

Özellikle Orta Paleolitik'in eski dönemlerine ait çok sayıda buluntu yeri tespit edilmiş olması, bölgede insan gruplarının özellikle bu dönemde çoğalmaya başladığını göstermektedir. Birbirine çok yakın bölgelerde bile bu gruplar farklı teknolojiler kullanmaktadır. Bu

farklılıkta taş alet yapımı için gerekli olan hammadde-nin niteliği (kalitesi/boyutu/şekli vb.) etkili olmuş gibi görünse de, bu alanların bazılarının birbirine yürüme mesafesinde olması bu durumu açıklamak için hammadde-nin yeterli olmayacağını düşündürmektedir. Balkan tipi buluntuların sayıca azlığı fakat coğrafi olarak geniş dağılımı, bu dönemde bölgenin daha seyrek olarak kullanılmış olduğunu düşündürülebilir.

Sonuç olarak, bu kritik öneme sahip bölgede Paleolitik araştırmaların daha yeni başladığını ve ulaşılan sonuçların şimdilik araştırmanın bu ilk aşamasını yansıtmakta olduğunu vurgulamak gerekir. Yüzeide karşılaşılan Paleolitik buluntuların kesin olarak tarihlenmesi, bunların Pleistosen içindeki sıcak/soğuk hangi dönemlere ait olduğu ve daha da önemlisi bunların fauna ve flora ile ilişkisinin anlaşılması şimdilik mümkün olamamıştır. Anadolu'nun ve özellikle de bu bölgenin Paleolitik insanlar için basit bir rota olarak görülmesi, bu bölgenin öneminin tam olarak ifadesine engel olmaktadır.

Teşekkürler

Bölgedeki arazi çalışmaları 2014 yılında Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Prof. Dr. Ali Dinçol Bursa sayesinde gerçekleşmiştir. Araştırmanın ekonomik imkânlarla en çok ihtiyaç duyduğu zamanda bunu sağladığı için Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü'ne müteşekkirim. Elif Özer, Mustafa Şahin, Ali Umut Türkcen ve Serdar Ünan şahsında Kütahya Arkeoloji Müzesi yetkililerine Paleolitik araştırmalara verdikleri destek için teşekkür ederim.

Kaynakça

- Dinçer, B.
2010 "Bursa ve Çevresi Yüze Araştırmaları 2008-2009 Tarihöncesi Buluntuları", *Arkeoloji ve Sanat* 134: 1-16.
- 2014a "The Paleolithic of Kocasu Basin (NW Anatolia)", *Arkeoloji'de Bölgesel Çalışmalar Sempozyum Bildirileri / Regional Studies in Archaeology Symposium Proceedings*, Erciyas, D. B., E. Sökmen (eds.), Ege Yayınları, İstanbul: 23-50.
- 2014b "Dağlık Bursa Paleolitliği", *Bursa ve İlçeleri Arkeolojik Kültür Envanteri-1: Olympos Araştırmaları*, Şahin, M. (ed.), Bursa Kültür AŞ, Bursa: 159-177.
- (baskıda 1) "Kureyşler Baraj Gölü Havzasında Paleolitik Araştırmalar - 2014", Höyüktepe I, S. Ünan (ed.).
- (baskıda 2) "The Lower Paleolithic in Turkey: Anatolia and hominin dispersals out of Africa", *Paleoanthropology of the Balkans and Anatolia: Human Evolution and its Context*, K. Harvati, M. Roksandic (eds.), Springer.
- Dinçer, B. – L. Slimak
2007 "The Paleolithic of Turkish Thrace: Synthesis and Recent Results", *Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi (TÜBA-Ar)* X: 49-61.

- Dinçer, B. – A. U. Türkcan
2011 “Frigya’da İlk İnsanın İzleri: Kuzfındık Vadisi Paleolitik Dönem Bulguları (Eskişehir)”, *Arkeoloji ve Sanat* 137: 45-52.
- Dinçer, B. – A. U. Türkcan – F. Erikan
2014 “Aizanoi 2012 Yılı Paleolitik Buluntuları”, *Aizanoi – I*, Özer, E. (ed.), Bilgin Kültür Yayınları, Ankara: 2-8.
- Efe, T.
1990 “1988 Yılında Kütahya, Bilecik, Eskişehir İllerinde Yapılan Yüze Araştırmaları”, *VII. Araştırma Sonuçları Toplantısı*: 405-424.
1991 “1989 Yılında Kütahya Bilecik, Eskişehir İllerinde Yapılan Yüze Araştırmaları”, *VIII. Araştırma Sonuçları Toplantısı*: 163-177.
- Galanidou – N., C. Athanassas – J. Cole – G. Iliopoulos – A. Katerinopoulos – A. Magganas – J. McNabb
(baskıda) “The Acheulean site at Rodafnidia, Lisvori on Lesbos, Greece: part I”, *Paleoanthropology of the Balkans and Anatolia: Human Evolution and its Context*, K. Harvati, M. Roksandic (eds.), Springer.
- Güleç, E. – T. White – S. Kuhn – İ. Özer – M. Sağır – H. Yılmaz – F.C. Howell
2009 “The Lower Pleistocene lithic assemblage from Dursunlu (Konya), central Anatolia, Turkey”, *Antiquity* 83: 11-22.
- Howell, F. C. – G. Arsebük – S. L. Kuhn – M. Özbaşaran – M. C. Stiner (eds.)
2010 *Culture and Biology at a Crossroads. The Middle Pleistocene Record of Yarımburgaz Cave (Thrace, Turkey)*, Ege Yayınları, İstanbul.
- Karakoç, M.
2015 “Orta Paleolitik Dönem’de Anadolu-Balkan İlişkileri: Yontmataş Buluntu Toplulukları Işığında Anadolu, Yunanistan ve Bulgaristan Arasındaki Olası Benzerlikler/Farklılıklar”, *Arkeoloji ve Sanat* 149: 1-12.
- Kartal, M., M. Karakoç, E. Erbil, 2015
“Sakarya İli tarih Öncesi Arkeolojisi Yüze Araştırması (I), 2013”, *32. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, c: 1: 9-26.
- Özdoğan, M.
1989 “1987 Yılı Edirne ve Balıkesir İlleri Yüze Araştırması”, *VI. Araştırma Sonuçları Toplantısı*: 571-590.
1990 “1988 Yılı Trakya ve Marmara Bölgesi Araştırmaları”, *VII. Araştırma Sonuçları Toplantısı*: 443-458.
1991 “1989 Marmara Bölgesi Araştırmaları ve Toptepe Kazısı”, *XII. Kazı Sonuçları Toplantısı* c:1: 345-375.
- Runnels, C.
2003 “The Lower Paleolithic of Greece and NW Turkey”, *Archaeological Essays in honour of Homo amatus: Güven Arsebük*, M. Özbaşaran, O. Tanındı, A. Boratav (eds.), Ege Yayınları, İstanbul: 195-202.
- Runnels, C. – M. Özdoğan
2001 “The Palaeolithic of the Bosphorus Region, NW Turkey”, *Journal of Field Archaeology* 28/1-2: 69-92.
- Slimak, L. – B. Dinçer
2007 “Kaletpe Deresi 3. Orta Anadolu’da Tabakalanma Veren Bir İlk Paleolitik Çağ Yerleşmesi”, *Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi (TÜBA-Ar)* X: 33-47.
- Şahin, M. – B. Dinçer – T. Zimmermann
2009 “Neue Fundlätze des Älteren Paläolithikums bei Bursa in Nordwestanatolien (Türkei)”, *Archäologisches Korrespondenzblatt* 2009/2: 153-162.
- Taşkıran, H. – Z. F. Taşkıran
2011 “İki yüzeyle aletlerin Anadolu’daki dağılımında yeni bir nokta: Afyonkarahisar”, Işın Yalçınkaya’ya Armağan, H. Taşkıran, M. Kartal, K. Özçelik, M. B. Kösem, G. Kartal (eds.), Bilgin Kültür Yayınları, Ankara: 235-244.
- Tourloukis, E.
2010 *The Early and Middle Pleistocene Archaeological Record of Greece*, Leiden University Press, Leiden.
- Türktüzün, M. – S. Ünan
2015 “Höyüktepe ve Attepe Yerleşimi Kurtarma Kazıları”, *Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Haberler* 40: 35-37.

TÜRK ESİKÇAĞ BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ YILLIK KONFERANSLARI 2015 - 2016

24.11.2015	PD. Dr. Sabine Ladstätter, Avusturya Arkeoloji Enstitüsü	Efes’in Bizans Dönemi Üzerine Yeni Araştırmaları
12.01.2016	Prof. Dr. Kaan İren, Muğla Üniversitesi	Daskyleion ve Çok Kültürlülük
16.02.2016	Dr. Ing. Martin Bachmann, Alman Arkeoloji Enstitüsü	Oinoanda: Diogenes’in Şehrindeki Araştırmalar
01.03.2016	Doç. Dr. Chris Roosevelt, Koç Üniversitesi	Lidyahlardan Önce Lidya? M.Ö. İkinci Binyl’da Orta Gediz Havzası
05.04.2016	Prof. Dr. Bedia Demiriş, İstanbul Üniversitesi	Türkçe’de Eski Yunan ve Roma Klasikleri: Bir Çeviri Pratiği

- Tüm konferanslar, saat 18:00’de, İstiklal Caddesi, Merkez Han, No. 181, Beyoğlu adresinde bulunan **Koç Üniversitesi Anadolu Medeniyetleri Araştırma Merkezi Oditoryumu**’nda yapılacaktır.
- Sadece 24.11.2015 tarihli konferans **Alman Arkeoloji Enstitüsü**’nde gerçekleştirilecektir. Adres: İnönü Caddesi No: 10 34437 Beyoğlu / İstanbul. Saat: 18:00
- Konferans tarihlerinde olabilecek herhangi bir değişiklik, konferanslar öncesinde adreslere ulaşan davetiyelerde belirtilecektir. Ayrıca olası değişiklikler, www.turkinst.org adresinden de takip edilebilir.

Sponsorlarımız

ve Enstitüye Kazandırdıkları

Koç Üniversitesi Anadolu Medeniyetleri Araştırma Merkezi: Yıllık konferanslarımıza salon tahsis.

Borusan: Nakit olarak enstitünün yıllık giderleri.

Enstitü Yayınları

Bilimsel Dizi

- Doğan-Alparslan, M., *Hitit Kralı II. Muwatalli: Kişiliği ve İcraatı - Filolojik Belgeler Işığında, Studia ad Orientem Antiquum - 1*, İstanbul, 2012.
- Baykan, D., *Allianoi Tıp Aletleri, Studia ad Orientem Antiquum - 2*, İstanbul, 2012.
- Alparslan, M. (Haz.), *Hititolojiye Giriş, Instrumental Linguarum Antiquarum 1*, (Dizi Editörü B. Demiriş), İstanbul, 2009.
- Corpus Vasorum Antiquorum, Türkiye Cumhuriyeti (Turkish Republic 1, Fascicule 1), Silifke Museum (K. L. Zoroğlu), İstanbul, 2008.*
- Sylloge Nummorum Graecorum - Turkey 2 / Anamur Museum, Vol. 1, Roman Provincial Coins (O. Tekin - S. Altınoluk), İstanbul, 2007.*
- Sylloge Nummorum Graecorum - Turkey 3 / Çanakkale Museum, Vol. 1, Roman Provincial Coins of Mysia, Troas etc. (O. Tekin - S. Altınoluk - F. Körpe), İstanbul, 2009.*
- Sylloge Nummorum Graecorum - Turkey 4 / Ancient Coins from Mysia, Troad and Aeolis in the Collection of Selçuk Tanrikulu (O. Tekin - A. Erol-Özdizbay), İstanbul, 2010.*
- Sylloge Nummorum Graecorum - Turkey 5 / Tire Museum. Vol. 1: Roman Provincial Coins from Ionia, Lydia, Phrygia and, etc. (O. Tekin - S. Altınoluk), İstanbul, 2011.*
- Sylloge Nummorum Graecorum - Turkey 6 / Burdur Museum. Vol. 1: Pisidia, Part 1: Adada-Prostanna (H. Köker), İstanbul, 2011.*
- Sylloge Nummorum Graecorum - Turkey 7 / Ödemiş Museum. Vol. 1: Roman Provincial Coins of Ionia, Lydia and etc. (O. Tekin - S. Altınoluk), İstanbul, 2012.*
- Sylloge Nummorum Graecorum - Turkey 8 / Muğla Museum. Vol. 1: Caria (O. Tekin - A. Erol-Özdizbay), İstanbul, 2012.*
- Sylloge Nummorum Graecorum - Turkey 9 / The Özkan Arıkan Türk Collection Vol. 1: Troas (O. Tekin - A. Erol-Özdizbay), İstanbul, 2015.*
- Corpus Ponderum Antiquorum et Islamicorum, Turkey 1 / The Collection of Klima Plus in Silifke Museum, Greek, Roman, Byzantine and Islamic Weights (O. Tekin - A.M. Merzeci), İstanbul, 2012.*
- Corpus Ponderum Antiquorum et Islamicorum, Turkey 2 / İstanbul Archaeological Museums, Greek, Roman, Byzantine and Islamic Weights in the Department of Metal Objects (O. Tekin - G. Baran Çelik), İstanbul, 2013.*
- Tekin, O., *Balance Weights in the Aegean World / Classical and Hellenistic Periods*, İstanbul, 2016.
- Savaş, Ö.S., *Anadolu (Hitit-Luvi) Hiyeroglif Yazıtlarında Geçen Tanrı, Şahıs ve Coğrafya Adları/Divine, Personal and Geographical Names in the Anatolian (Hittite-Luwian) Hieroglyphic Inscriptions*, İstanbul, 1998.

Bilimsel Toplantılar Dizisi

- Delemen, İ. - O. Casabonne - Ş. Karagöz - O. Tekin (eds.), *The Achaemenid Impact On Local Populations and Cultures in Anatolia*, İstanbul, 2007.
- Dinçol, Ali M. (Yayına Haz.), *Çağlar Boyunca Anadolu'da Yerleşim ve Konut Uluslararası Sempozyumu (5-7 Haziran 1996)/International Symposium on Settlement and Housing in Anatolia Through the Ages (5-7 June 1996)*, İstanbul, 1999.
- Fischer, B. - H. Genz - E. Jean - K. Köroğlu (eds.), *Identifying Changes: The Transition from Bronze to Iron Ages in Anatolia and its Neighbouring Regions*, İstanbul, 2003.

Sürelî Yayın

- Colloquium Anatolicum I* (eds. M. Doğan-Alparslan - M. Alparslan), İstanbul, 2002.
- Colloquium Anatolicum II* (eds. M. Alparslan - M. Doğan-Alparslan), İstanbul, 2003.
- Colloquium Anatolicum III* (eds. M. Alparslan - M. Doğan-Alparslan), İstanbul, 2004.

- Colloquium Anatolicum IV* (eds. M. Doğan-Alparslan - G. Ergin), İstanbul, 2005.
- Colloquium Anatolicum V* (eds. H. Peker - G. Ergin), İstanbul, 2006.
- Colloquium Anatolicum VI* (eds. M. Alparslan - H. Peker), İstanbul, 2007.
- Colloquium Anatolicum VII* (eds. M. Doğan-Alparslan - M. Alparslan - H. Peker - G. Ergin), İstanbul, 2008.
- Colloquium Anatolicum VIII* (eds. M. Doğan-Alparslan - Y. G. Ergin - M. Alparslan - H. Peker), İstanbul, 2009.
- Colloquium Anatolicum IX* (eds. M. Alparslan - Y. G. Ergin - H. Peker - M. Doğan-Alparslan) İstanbul, 2010.
- Colloquium Anatolicum X* (eds. Y. G. Ergin - M. Doğan-Alparslan - M. Alparslan - H. Peker), İstanbul, 2011.
- Colloquium Anatolicum XI* (eds. M. Alparslan - A. Akkaya), İstanbul, 2012.
- Colloquium Anatolicum XII* (eds. M. Alparslan - F. Kaynar), İstanbul, 2013.
- Colloquium Anatolicum XIII* (eds. M. Alparslan - B. Hürmüzlü-Kortholt - N. Karul - E. Kortanoğlu), İstanbul, 2014.
- Colloquium Anatolicum 14* (eds. B. Hürmüzlü - M. Alparslan - N. Karul - E. Kortanoğlu), İstanbul, 2015.

Kazı Monografileri

- Köroğlu, K. (ed.), *5. Yılında Yumuktepe/The V. Anniversary of the Excavation at Yumuktepe (1993-1997)*, İstanbul, 1998.

Popüler Dizi

- Alp, S., *Hititler'in Mektuplaşmaları*, İstanbul 2001².
- Alparslan, M., *Eski Anadolu'da Ticaret (MÖ II. Binyıl)*, İstanbul, 2010.
- Altınoluk, S., *Eskiçağ'da Irmak Tanrıları*, İstanbul, 2010.
- Anadolu (Usman), M., *Antik Çağda Et ve Balık Pazarları*, İstanbul, 2003.
- Baykan, C. - D. Baykan, *Eskiçağ'da Cam*, İstanbul, 2012.
- Bursa, P., *Antikçağ'da Anadolu'da Balık ve Balıkçılık*, İstanbul, 2010.
- Çete, İ., *Geçmişe Yolculuk Bir Gezi Rehberi, Journey into the Past: A Short Guide*, İstanbul, 1996 (Tükendi).
- Çokay, S., *Antikçağda Aydınlatma Araçları*, İstanbul, 2000².
- Delemen, İ., *Antik Dönemde Beslenme*, İstanbul, 2003².
- Delemen, İ. - S. Çokay-Kepece, *Yunan ve Roma Kap Formları Sözlüğü*, İstanbul, 2009.
- Demiriş, B., *Eskiçağ'da Yazı Araç ve Gereçleri*, İstanbul, 2002³.
- Dinçol, B., *Eski Önasya ve Mısır'da Müzik*, İstanbul, 2003².
- Dinçol, B., *Eski Önasya Toplumlarında Suç Kavramı ve Ceza*, İstanbul, 2003².
- Dürüşken, Ç., *Eskiçağ'da Spor*, İstanbul, 1995 (Tükendi).
- Dürüşken, Ç., *Roma Dini*, İstanbul, 2003.
- Eğilmez, M., *Hitit Ekonomisi*, İstanbul, 2005.
- Fazlıoğlu, İ., *Eskiçağ'da Dokuma*, İstanbul, 2001².
- Gülbay, O., *Eskiçağ'da Tuvalet Kültürü*, İstanbul, 2004.
- Hırçın, S., *Çivi Yazısı Ortaya Çıkışı, Gelişmesi, Çözümü*, İstanbul, 2000³.
- Hürmüzlü, B., *Eski Yunan'da Ölü Gömme Gelenekleri*, İstanbul, 2008.
- İren, K., *Vazo Resimlerinin Işığında Eski Yunan Çanak Çömlekçiliği*, İstanbul, 2003.
- Karagöz, Ş., *Eskiçağ'da Depremler*, İstanbul, 2005.
- Köroğlu, G., *Anadolu Uygarlıklarında Taki*, İstanbul, 2004.
- Özdizbay, A., *Eski Yunan'da Tarım*, İstanbul, 2004.
- Salman, B., *Eskiçağ'da Güneş Saatleri*, İstanbul, 2007.
- Serdaroğlu, Ü., *Eskiçağ'da Tıp*, İstanbul, 2002².
- Tekin, O., *Eskiçağ'da Para, Antik Nüvizmatığa Giriş*, İstanbul, 1998³.
- Tekin, O., *Byzans'tan I. Constantinus'a Kadar Eskiçağ'da İstanbul (Byzantion)*, İstanbul, 2005³.
- Tekin, O., *Tarih Boyunca İstanbul'da Sikke Darbı ve Sikkeler*, İstanbul, 2012.
- Uzel, İ., *Anadolu Tıp Tarihine Giriş*, İstanbul, 2008.